

دسترسی به داده‌های پژوهشی آزاد و «قانون انتشار و دسترسی به آزاد اطلاعات»: تطابق‌ها، تفاوت‌ها، و خلأها

ارائه دهنده: دکتر رضا رجبعلی بگلو

reza.Beglou@gmail.com; beglou@irandoc.ac.ir

دانشیار و عضو هیئت علمی پژوهشکده علوم اطلاعات

دربارهٔ قانون ...

- تصویب قانون «انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات» در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۰۶ (مجلس شورای اسلامی)؛
- موافقت با الحاق یک تبصره ذیل ماه ۱۰ در تاریخ ۱۳۸۸/۰۵/۳۱ (مجمع تشخیص مصلحت نظام)؛
- اجرا از تاریخ ۱۳۸۸/۱۱/۳۰؛
- شش فصل، بیست و سه ماده و هفت تبصره؛
- عنوان لایحه (ارسالی از دولت) = آزادی اطلاعات.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

محتوای قانون ...

- **تعریف اطلاعات:** «هر نوع داده که در اسناد مندرج باشد یا به صورت نرم افزاری ذخیره و یا با هر وسیله دیگری ضبط شده باشد»؛
- **اطلاعات شخصی:** «... نام و نام خانوادگی، نشانی (سکونت و کار)، وضعیت زندگی، عادت‌های فردی، ناراحتی‌های جسمی، شماره حساب بانکی و رمز عبور ...»؛
- **اطلاعات عمومی:** «... ضوابط و آیین نامه‌ها، آمار و ارقام ملی و رسمی، اسناد و مکاتبات اداری ...»؛
- **مؤسسات عمومی:** «... سازمانها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه شامل تمام ارکان و اجزاء آن (در مجموعه قوانین) ...»؛
- **مؤسسات خصوصی:** «... هر مؤسسه انتفاعی و غیرانتفاعی به استثناء مؤسسات عمومی است».

محتوای قانون ... (ادامه)

- «هر شخص ایرانی حق دسترسی به اطلاعات عمومی را دارد. مگر آن که قانون منع کرده باشد»؛
- از مهم ترین اصول این قانون:
- «ترویج شفافیت»؛
- «نفع عمومی و حقوق شهروندی»؛
- «حق دسترسی به اطلاعات» یا «تضمین آزادی اطلاعات».

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

دامنه شمول

«... اطلاعات موجود موسسات عمومی و آن دسته از موسسات خصوصی که خدمات عمومی ارائه می دهند ...»

زند (۱۴۰۱، ۴۱) این قانون در ارتباط با آزادی اطلاع رسانی یا جریان آزاد اطلاعات که در واقع بیانگر آزادی اطلاعات در معنای عام آن است احکام خاصی ندارد. آزادی اطلاعات همه نوع اطلاعات اصولاً باید قابل دسترس، انتشار، اشاعه و استفاده باشند. «... استفاده از اطلاعات عمومی یا انتشار آن ها تابع قوانین و مقررات مربوط خواهد بود».

دامنه شمول (ادامه)

• زند (۱۴۰۱، ۴۱) نتیجه می گیرد احکام این قانون از منظر موضوعی به اطلاعات و به ویژه اطلاعات (داده های) عمومی مربوط می شوند.

• یک پیش پرسش: اطلاعات (داده ها) عمومی تمایز و تفاوتی با اطلاعات (داده های) پژوهشی دارند؟ (پاسخ: در ادامه)

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

نگاهی به سایر قوانین و مصوبه‌ها (مربوط به داده‌ها)

☐ قانون تجارت الکترونیکی؛

☐ مصوبه دسترسی به داده‌های باز (آزاد)؛

☐ قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی؛

☐ قوانین مربوط به «حقوق مالکیت فکری».

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

قانون تجارت الکترونیک

تعریف دو نوع داده:

- داده پیام (Data message): «هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری‌های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شود»؛
- داده پیام شخصی (Private data) «داده‌پیام‌های مربوط به یک شخص حقیقی ... مشخص و معین»
تعریف کرده‌اند که در برابر داده‌های غیرشخصی، و نه داده‌های عمومی قرار می‌گیرد.
- زند (۱۴۰۱، ۳۳)
- ترجمه دقیق این عبارت «داده‌های خصوصی»؛
- داده‌هایی که در برابر داده‌های عمومی قرار می‌گیرند. داده پیام شخصی «Personal data»
«هر گونه اطلاعات مربوط به یک شخص حقیقی با هویت معلوم یا قابل تعیین».

ارتباط این مصوبه با داده‌های پژوهشی؟

مصوبه دسترسی به داده‌های باز (آزاد)

هدف:

- تسهیل تعاملات الکترونیکی شهروندان با دستگاه‌های اجرایی؛
- ارتقای شفافیت در این دستگاه‌ها؛
- دسترسی مردم به داده‌های عمومی؛
- ایجاد یکپارچگی و تسهیل فرایندهای تجاری؛
- و ارائه خدمات شهری.

ارتباط این مصوبه با داده‌های پژوهشی؟

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

انواع داده‌ها در این مصوبه

➤ هزینه کرد شش ماهه و عملکرد مالی سالانه دستگاه‌های اجرایی و نهادهای وابسته؛

➤ دارایی‌های غیرمنقول و اموال امانی (مالی و سرمایه‌ای)؛

➤ آمار و اطلاعات عملکرد اجرای برنامه‌های توسعه، تکالیف قانون و برنامه‌های راهبردی؛

➤ کلیه قوانین و مقررات و پیش‌نویس مصوبات مربوط به دستگاه‌های پیشنهادی به سایر مراجع؛

➤ کلیه مجوزهای صادرشده به همراه فهرست گیرندگان مجوز؛ (ز) برنامه‌های توسعه و برنامه‌های راهبردی؛

➤ فرایند استخدام، تخصیص پست شغلی و ارتقاء؛ صورتجلسات شوراها، هیئت عامل، هیئت مدیره، مجامع و سایر مراجع صادرکننده مجوز و تصمیم‌گیر دستگاه؛

➤ **نشر کلیه اسناد مربوط به سفارش، اجرا و نتایج حاصل از پژوهش؛**

➤ معرفی مدیران دستگاه اجرایی؛ و

➤ کلیه داده‌های قابل استفاده برای کسب و کارها و فراداده آنها.

شیوه دسترسی به داده‌ها

تمامی دستگاه‌های اجرایی وظیفه دارند:

۱. «زیردرگاه/وبسایت» شفافیت را تحت دامنه رسمی دستگاه (ترجیحاً با نام Shafaf) ایجاد و داده‌ها را با شکل‌هایی که در این مصوبه ذکر شده است در دسترس عموم قرار بدهند (ماده ۱ بند ۱)؛
۲. داده‌ها و فراداده‌های مورد نیاز کسب‌وکارها و شهروندان در **درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور** (data.gov.ir) (با مسئولیت سازمان فناوری اطلاعات ایران).

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور

ورود

درگاه ملی کاتالوگ و مجموعه داده‌های باز و کاربردی

دیتاست‌ها سازمان‌ها موضوعات درباره ما ورود

موضوع / موضوعات / آموزش و پرورش

موضوع

دیتاست‌ها درباره ما روند فعالیت‌ها

جستجو در دیتاست‌ها...

مرتب سازی: ارتباط

۹ دیتاست پیدا شد

سازمان‌ها: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک) x

تعداد و آمار دریافت پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی از پایگاه گنج در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک)/۱۳-۱۲-۱۴۰۲

در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲، دسترسی رایگان به تمام متن ۶۵۱۲۴۸ پایان‌نامه کارشناسی ارشد و ۷۰۱۶۲ رساله دکتری در پایگاه اطلاعات علمی ایران «گنج» فراهم بود. در این سال تحصیلی، تمام متن...

XLSX

آموزش و پرورش

سازمان‌ها

x پژوهشگاه علوم و... ۹

موضوعات

گزارش عملکرد ایرانداک

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک)/۹-۵-۱۴۰۲

گزارش عملکرد ایرانداک

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور (ادامه)

ورود

درگاه ملی کاتالوگ و مجموعه داده‌های باز و کاربردی

دیتاست‌ها سازمان‌ها موضوعات درباره ما ورود

درگاه ما /

سامانه ملی کاتالوگ و مجموعه داده‌های باز و کاربردی کشور تحت نظارت سازمان فناوری اطلاعات ایران - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات طراحی و پیاده‌سازی گردیده است. این سامانه به‌عنوان یکی از اجزای اصلی نظام مرجع داده‌های باز مطرح بوده و مزایای فراوانی را برای کاربران به ارمغان می‌آورد. از مهمترین مزایای آن می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ایجاد یک زیرساخت مشترک برای به اشتراک‌گذاری مجموعه داده‌های تولید شده توسط دستگاه‌های متولی اطلاعات در کشور
- تسهیل جستجو و بازیابی اطلاعات مرتبط با داده‌های باز موجود در کشور بر اساس مواردی همچون عنوان، کلیدواژه‌ها، نام دستگاه متولی و ...
- کسب اطلاع از وضعیت داده‌های موجود در کشور
- جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها برای تولید مجدد داده‌های موجود در کشور
- تسهیل دسترسی به مجموعه داده‌های باز و کاربردی کشور با بهره‌گیری از اطلاعات مندرج در رکوردهای داده شامل نحوه تماس با دستگاه متولی داده
- تسهیل ارزیابی داده‌های موجود برای استفاده در پروژه‌های ملی و سطوح پایین‌تر

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور (ادامه)

ورود

درگاه ملی کاتالوگ و مجموعه داده‌های باز و کاربردی

دیتاست‌ها سازمان‌ها موضوعات درباره ما ورود

موضوع / موضوعات / آموزش و پرورش

موضوع

دیتاست‌ها درباره ما روند فعالیت‌ها

جستجو در دیتاست‌ها...

مرتب سازی: ارتباط

۹ دیتاست پیدا شد

سازمان‌ها: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک) x

تعداد و آمار دریافت پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی از پایگاه گنج در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک) ۱۳-۱۲-۱۴۰۲

در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲، دسترسی رایگان به تمام‌متن ۶۵۱۲۴۸ پایان‌نامه کارشناسی ارشد و ۷۰۱۶۲ رساله دکتری در پایگاه اطلاعات علمی ایران «گنج» فراهم بود. در این سال تحصیلی، تمام‌متن...

XLSX

گزارش عملکرد ایرانداک

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایران داک) ۹-۵-۱۴۰۲

گزارش عملکرد ایرانداک

آموزش و پرورش

سازمان‌ها

x پژوهشگاه علوم و... ۹

موضوعات

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور (ادامه)

داده‌های
ایراندک

فیلد	مقدار
وبسایت سازمان	/https://irandoc.ac.ir
کارشناس مسئول داده	نزهت مصفا
سمت کارشناس مسئول داده	رئیس گروه برنامه‌ریزی و طراحی فناوری اطلاعات
تلفن مسئول داده	۶۶۴۹۴۹۸۰
پست الکترونیکی مسئول داده	mosafa@irandoc.ac.ir
آدرس سازمان مسئول داده	تهران . خیابان انقلاب اسلامی . خیابان فلسطین جنوبی . خیابان خواجه نصیر . شماره ۱۱
شهر	تهران
استان	تهران
نسخه	
شناسه فراداده	
تاریخ نشر	۱۴۰۲-۱۱-۳۰
تاریخ بازنگری	
وضعیت رکورد	
زبان	فارسی
نرخ به روزرسانی	

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور (ادامه)

دامنه شمول

☒ دادگان (Datasets) آزاد تولیدی دستگاه‌های اجرایی؛

☐ داده‌های آزاد پژوهشی.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

درگاه یکپارچه داده‌های باز کشور (ادامه)

حکم صریحی در رابطه با اشخاص مشمول این مصوبه به چشم نمی‌خورد؛
احکام مربوط به داده‌های باز (شامل تمامی دستگاه‌های اجرایی) است و هیچ
تعریفی از داده‌های باز ندارد. زند (۱۴۰۱، ۲۹۴)؛
«نباید چنین پنداشت که دستگاه‌های اجرایی وظیفه دارند هر نوع داده یا فراداده‌ای
را که مورد نیاز کسب و کارها و شهروندان است منتشر کنند» (همان، ۲۹۵).

قواعد تهیه داده‌ها

- نشر داده‌ها به شیوه قابل خواندن توسط افراد و ماشین؛
- دسترسی به داده‌های باز (آزاد) بدون درخواست و پرداخته هزینه؛
- دریافت یک‌جای داده‌ها؛
- بایگانی داده‌ها؛
- به‌روز بودن داده‌ها؛
- تفکیک داده‌های شخصی از دیگر داده‌ها (همان، ۳۱۳).

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

قانون مدیریت داده‌های ملی

ردیف	عنوان پایگاه داده‌ها و اطلاعات پایه	دستگاه متولی پایگاه
۱	پایگاه ملی هویت اشخاص حقیقی	سازمان ثبت احوال کشور
۲	پایگاه ملی هویت اشخاص حقوقی	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
۳	پایگاه نظام ملی نشانی‌گذاری مکان‌محور کشور	شرکت ملی پست جمهوری اسلامی ایران
۴	پایگاه اطلاعات مکان اقامت اشخاص حقیقی	سازمان ثبت احوال کشور
۵	پایگاه اطلاعات مکان اقامت اشخاص حقوقی	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
۶	پایگاه شناسه کالا و خدمات	وزارت صنعت، معدن و تجارت
۷	پایگاه وسائط نقلیه کشور	فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران
۸	پایگاه شناسنامه خدمات دولت	سازمان اداری و استخدامی کشور
۹	پایگاه اطلاعات شبکه احراز هویت کاربران ارتباطی (شاهکار)	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی
۱۰	پایگاه اطلاعات و مدارک تحصیلی کشور	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی

۱۱	پایگاه ملی اسناد و املاک و حدنگاری (کاداستر) کشور	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
۱۲	پایگاه ملی بیمه‌های سلامت کشور	سازمان بیمه سلامت ایران
۱۳	پایگاه اطلاعات دانش‌آموزی و مدارس	وزارت آموزش و پرورش
۱۴	پایگاه اطلاعات رفاه ایرانیان	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۱۵	پایگاه اطلاعات مجوزهای کسب و کار کشور	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۶	پایگاه ملی اطلاعات داده‌های باز کشور	سازمان فناوری اطلاعات ایران
۱۷	پایگاه ملی سلامت (پرونده الکترونیکی، نظام پزشکی، غذا و دارو)	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۱۸	پایگاه اطلاعات مالیاتی و مؤدیان کشور	سازمان امور مالیاتی کشور
۱۹	پایگاه اطلاعات مالی کشور	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۲۰	پایگاه اطلاعات خدمات بانکی و پولی کشور	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی

۲۱	پایگاه اطلاعات مکان محور کشور	سازمان برنامه و بودجه کشور
۲۲	پایگاه ملی اطلاعات و آمار کشور	مرکز آمار ایران
۲۳	پایگاه اطلاعات ثنا و سجل کیفری کشور	قوه قضائیه
۲۴	پایگاه اطلاعات تقسیمات کشوری	وزارت کشور
۲۵	پایگاه اطلاعات املاک و اسکان	وزارت راه و شهرسازی
۲۶	پایگاه اطلاعات نقشه کشور	سازمان نقشه برداری کشور
۲۷	پایگاه اطلاعات اوراق بهادار (کنال و سجام)	سازمان بورس و اوراق بهادار

و اما

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

انواع داده‌ها

- هویتی؛
- مکانی؛
- اقتصادی؛
- سلامت؛
- ارتباطی؛
- اعتقادی-سیاسی؛
- استخدامی؛
- گروهی؛
- آموزشی.

شمول داده‌های شخصی

- ☒ شماره دانشجویی؛
- ☒ شماره عضویت در کتابخانه‌ها؛
- ☒ شماره عضویت در مراکز آموزشی؛
- ☒ کلیه شماره‌های مربوط به خدمات رفاهی یا شناسه مرتبط با آموزش؛
- ☒ نمره‌های امتحانی؛
- ☒ میانگین و معدل نمرات؛
- ☒ تخلفات آموزشی؛
- ☒ تاریخ پذیرش و فارغ التحصیلی.

شمول داده‌های شخصی (ادامه)

- ☐ مدارک تحصیلی مقاطع تحصیلی رسمی؛
- ☐ مدارک صادره از سازمان فنی و حرفه‌ای؛ مدارک صادره از آموزشگاه‌های غیردولتی؛
- ☐ مشخصات محل تحصیل؛
- ☐ مشخصات نوع نظام آموزشی؛
- ☐ مشخصات بورس‌های دولتی مورد استفاده؛
- ☐ مشخصات فرصت‌های مطالعاتی مورد استفاده؛
- ☐ **پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛**
- ☐ **رساله دکتری.**

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

انطباق با داده‌های آزاد پژوهشی

هر اطلاعات (داده‌ای) که شخصی نباشد، عمومی است (اسماعیلی ۱۴۰۱، ۲۶)
موسسه‌های عمومی: « سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه
شامل تمام ارکان و ازاء آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده
است».

بنابراین: بسیاری از موسسه‌های آموزشی و پژوهشی در کشور را جزو
موسسه‌های عمومی دولتی و البته برخی از آن‌ها را موسسه‌های
عمومی غیردولتی در نظر گرفت که البته تمایز چندانی میان این دو
نوع مؤسسه در این قانون وجود ندارد.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

انطباق با داده‌های آزاد پژوهشی

هر اطلاعات (داده‌ای) که شخصی نباشد، عمومی است (اسماعیلی ۱۴۰۱، ۲۶)
موسسه‌های عمومی: « سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه
شامل تمام ارکان و ازاء آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده
است».

بنابراین: بسیاری از موسسه‌های آموزشی و پژوهشی در کشور را جزو
موسسه‌های عمومی دولتی و البته برخی از آن‌ها را موسسه‌های
عمومی غیردولتی در نظر گرفت که البته تمایز چندانی میان این دو
نوع مؤسسه در این قانون وجود ندارد.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

چند پرسش ...

در ارتباط با داده‌های پژوهشی (آزاد)

- پشتیبانی قوانین و مصوبه‌های موجود از این داده‌ها؟!
- وضعیت سامانه‌های موجود در ارتباط با این قوانین؟!
- وظیفه دستگاه‌های اجرایی (وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌ها)؟!
- وظیفه موسسه‌های علمی (آموزشی و پژوهشی)؟!
- متولی داده‌های آزاد پژوهشی (ملی) کشور؟!
- و ...

پرسشی هست ... !

... کاندین بی فخر بودن ها گناهی نیست!
(اخوان ثالث)